

»Ta prostor je postal naš, skupen prostor. To je zame cilj Fronte.«

Intervju z aktivistkama in aktivistom Protirasistične fronte brez meja

Abstract

»This Place Became *Ours*, It Became a Common Space. That Is the Point of The Antiracist Front.«

An interview with the activists of the Antiracist Front Without Borders

The beginning of the year 2015 was marked by numerous refugee deaths in the Mediterranean sea. As a consequence, an already existing path called the Balkan Route gained more importance. Slovenia is one of the countries on this route, and even before the first refugees came to Croatia-Slovenia border, the Antiracist Front Without Borders was established. As explained by the interviewees, the activities of the Front took place in three phases: the first phase was marked by solidarity protests and the second by activities on the borders of the Balkan Route. In the third phase, the Front initiated a network and started to organize activities with the refugees who have applied for asylum in Slovenia. Interviewees also speak about self-organization and mutual learning, integration, humanitarianism and existing asylum policy.

Keywords: Antiracist Front Without Borders, Balkan Route, refugees, movement, integration, asylum policy

Povzetek

Začetek leta 2015 so zaznamovale novice o številnih beguncih, ki so na poti do varnega zatočišča utonili v Sredozemskem morju. Posledično se je okrepila že obstoječa pot čez Balkanski polotok, del katere je tudi Slovenija. Še pred prvim prihodom beguncev na hrvaško-slovensko mejo se je oblikovala aktivistična pobuda Protirasistična fronta brez meja, katere delovanje lahko razdelimo na tri faze, o katerih smo se pogovarjali z intervjuvanci: prvo so zaznamovale solidarnostne demonstracije, drugo delovanje na mejah tako imenovane balkanske poti, tretjo pa vzpostavljanje mreže in organizacija dejavnosti s tistimi begunci, ki so za azil zaprosili v Sloveniji. Z aktivistkama in aktivistom pobude smo se pogovarjali tudi o samoorganizaciji in medsebojnemu učenju, integraciji, humanitarizmu in obstoječi azilni politiki.

Ključne besede: Protirasistična fronta brez meja, balkanska pot, begunci, gibanje, integracija, azilna politika

V začetku leta 2015 je število beguncev, ki so v iskanju varnega zatočišča utonili v Sredozemskem morju, skokovito naraslo. Ena od posledic tega je bila krepitev že obstoječe poti v Evropsko unijo, ki pa je ostala v zahodni javnosti do takrat pogosto spregledana. Gre za tako imenovano balkansko pot, ki je v prvi fazi vodila od Turčije čez Grčijo in Makedonijo (oziroma alternativno in redkeje iz Turčije v Bolgarijo) do Srbije. Od tam naprej so se ljudje odpravili bodisi na Madžarsko (ki je meje kmalu zaprla) bodisi na Hrvaško in od tam v Slovenijo. Večina migrantov je pot nadaljevala proti severu Evrope, majhen del pa je za mednarodno zaščito zaprosil tudi v Sloveniji. Konec poletja 2015 se je začela v Ljubljani oblikovati pobuda Protirasistična fronta brez meja, o začetkih in delovanju katere smo se pogovarjali z njenimi aktivisti.

Ali bi lahko po vašem mnenju leto 2015 in vse, kar se je takrat dogajalo in sčasoma vodilo v koridor, razglasili za nekakšno zmago svobode gibanja? Je to širši kontekst, v katerega bi lahko umestili nastanek Fronte in vse trenutno dogajanje?

Aigul Hakimova: Seveda, nedvomno. Leta 2015 se je trdnjava Evrope soočila z zelo močnim gibanjem, z gibanjem migrantov in beguncev. Mislim, da smo vsaj na začetku, poleti, opazovali, kako v tej trdnjavi nastajajo razpoke in luknje. Spremljali smo gibanje ljudi v Makedoniji in potem v Srbiji. Ko se je avgusta začelo to množično gibanje – ki je preprosto povedano odprlo vrata –, zahodni in srednji Evropi ni bilo povsem jasno, kaj se dogaja. Gibanje je bilo zelo močno. Ena naših tovarišic je nekoč poudarila prav to, da je gibanje šlo naprej ne glede na žrtve. In prav te žrtve, slike mrtvih otrok na sredozemskih obalah, posnetki policijskega nasilja v Makedoniji, smrt na tirih, ko so ljudi zbili vlaki, so nam nekako odprle oči. Te podobne so bile ves čas z nami, nenehno smo tudi brali o tem dogajanju. Zdi se mi, da smo se v tistem trenutku odzvali pravilno. Rekli smo: »Tega ne bomo več gledali in opazovali, dajmo kaj narediti.«

Valter Cvijić: Naj k Aigulinem povzetku dodam na kratko. Ne vem, ali gre za zmago svobode gibanja. Gotovo pa je, da je temu gibanju uspelo v Evropi odpreti in spodbuditi konflikt, ki je zamrl s splošno uvedbo varčevalnih ukrepov in je animiral vse nas. Kot je omenila že Aigul, je ena naših tovarišic nekoč poudarila, da pot tlakujejo z žrtvami. Naša naloga je, da to spremljamo, da naredimo nekakšno politično analizo. Mislim, da nas je to gibanje prisililo h globljemu razmisleku o razmerjih v Evropi, da je odprlo določena ključna vprašanja, in sicer tako celostno, kot ni prej uspelo niti Syrizi ali kateri drugi stranki, niti pobudam *grassroots* proti varčevalnim ukrepom, ki so se sčasoma transformirale in zreducirale na nacionalni okvir. To gibanje je močnejše kot katerikoli drug boj v zadnjih letih v Evropi. Ravno zato, ker so njegovi akterji premaknili vsak kamen in odprli vprašanja, ki so pomembna za vse Evropejce.

Petra Čičić: Dodala bi le še to, da smo ob vseh žrtvah ter množici strašnih in

žalostnih zgodb s poti slišali tudi številne zelo navdihujoče zgodbe. Beg pred vojno je eden mogočih razlogov za migracijo, obstaja pa še cel kup drugih. Zelo dober primer tega je odgovor nekega fanta iz Maroka, ki je, ko sem ga vprašala, zakaj je odšel, odvrnil, da potuje zato, ker je življenje kratko in želi pred smrtjo videti čim več sveta. Po svoje gre za majhno zmago v nizu migracijskih bojev: zaznala sem veliko zgodb o tem, kako močni in iznajdljivi so ljudje, kako raziskujejo in izumljajo načine potovanja in možnosti boja proti tako megalomanskemu režimu, kot je trdnjava Evropa.

Najprej bi se navezali na to, kar si govoril ti, Valter: nekako se zdi dobro, da na ta migracijski boj gledamo kot na boj, ki je na eni strani razgalil temelje evropske konstitucije in prikrito nasilje, ki ga ta generira, na drugi strani pa nas soočil z vprašanjem bodoče evropske konstitucije. Kakšno Evropo si želimo? To je vprašanje, ki so ga poskušale naslavljeti tudi nekatere nove leve stranke, s Syrizo na čelu, pa jim ni uspelo. Zdaj pa je postala realnost povsem razkrita: biti del migracijskega boja pomeni biti del boja za novo Evropo oziroma za Evropo, kakršno si želimo.

Valter Cvijić: Gotovo. Spomnimo se le slovenskih vstaj izpred nekaj let, pa potem Syrize, Združene leve, Podemosa. Menim, da je ena od posledic porazov prejšnjih let prav trenutna rasistična histerija v Evropi. Od vstaj v Sloveniji in drugod po Evropi naprej so razmere povsod enake. Globoka dezintegracija perifernih družb, v katerih so se sredi finančno-ekonomske krize uveljavili varčevalni ukrepi. Seveda to ne pomeni, da so v Nemčiji ali na severu, kjer močno zaostrejejo azilno zakonodajo in utrjujejo deportacijski režim, hkrati pa naraščata nasilje nad migranti in podpora protimigracijskim in rasističnim skupinam, družbe »civilizirane«. Mislim, da je ta migracijski boj neko bistveno širše nadaljevanje preteklih družbenih bojev, ki so bili, recimo, izključno državljanski.

Petra Čičić: To je vprašanje, s katerim se, kot se mi zdi, soočamo pogosto, tudi tako, da ga ignoriramo in se pretvarjamo, da se nas ne tiče. Prav begunska kriza je zelo dobro pokazala, v kakšnem svetu oziroma sistemu sploh živimo, še zlasti tisti na obrobju in z najmanj pravicami.

Ali je potem v resnici to okvir, v katerega moramo umestiti nastanek Fronte? Da torej ne gre zgolj za neko zavedanje zaskrbljenih državljanov, ki so opazili tuje trpljenje, temveč za skupen boj za bolj perspektivno Evropo. Zanimivo je, da se je Fronta vzpostavila še pred prvim množičnim prihodom na meje. Zakaj in kako to?

Aigul Hakimova: Preden rečemo kakšno o načinu in času nastajanja Fronte, moramo poudariti še nekaj. Vprašanje migracij, še zlasti z vidika svobode gibanja in različnih tako imenovanih manjšinskih bojev, je bilo v Sloveniji vedno na obrobju. Odkar so prvi begunci prišli na meje, se v Sloveniji vsi spominjamo: »Ah, saj smo gostili sedemdeset tisoč Bosancev, imamo izkušnje, tudi Slovenci so nekoč

bili begunci.« Nevladne organizacije so se, da bi afirmirale današnji begunski boj, morale mnogokrat vrniti sto ali petdeset, šestdeset let v preteklost. Za sabo imamo petnajst let terenskega dela v manjšinskih bojih in te naše izkušnje so bile vedno izkušnje margine: izbrisanih, prosilcev za azil, beguncev in ljudi brez papirjev, migrantskih delavcev. Zgodbo, del katere smo zdaj, pišejo begunci, ki so nas prisilili, da smo – različne samonikle pobude – strnili svoje vrste. Seveda so bile dejavnosti žive tudi pred tem, vendar pa so prav močna begunska sporočila sprožila skupno delovanje. Svoje vrste smo strnili na cesti. Začelo se je tako, da smo se na sestanku srečali posamezniki iz različnih samoorganiziranih, deloma tudi institucionalnih skupin. Vprašali smo se: »Kaj storiti? Kako izraziti solidarnost?« In sklenili, da je treba nekaj narediti, in to čimprej. Želeli smo izvedeti, v kakšni družbi živimo, jo izzvati. Zato je bila prva gesta Fronte hkrati simbolična in predvsem politična. Sklicali smo demonstracijo, prvo množično po vstajah. Protirasistični pohod »Refugees, welcome!« je bil 9. septembra 2015.

Ena od stvari, ki smo jih opazili pri tem prvem shodu, je bila anticipacija močnega odgovora reakcijskih struj. Torej zavedanje, da je lahko begunsko gibanje zlata jama za desni populizem. Dejstvo je, da je Fronta s tem prvim shodom, s solidarnostno gesto še pred dejanskim prihodom beguncev, prehitela populistične in desničarske odzive, ki bi drugače začrtali poznejšo dinamiko.

Valter Cvijić: Če sem povsem iskren, osebno takrat nisem prav veliko anticipiral. Približno sem vedel, kaj se dogaja. Takrat, recimo pred poletjem, ko smo se mi odločali o reakciji, je bila Pegida v vzponu in mi smo iskreno razmišljali o tem, kaj lahko naredimo. Videli smo obstoj neke možnosti, mislim pa, da nihče od nas ni razmišljal o tem, da bo nastala Protirasistična fronta. Na začetku je bila skromna ideja, predlog, da se naredi demonstracija. Da naredimo nekaj simbolnega, nakar je iz tega zrastle nekaj bistveno večjega. Gotovo nam je takrat uspelo prepričati, da bi to situacijo bodisi na ulici bodisi v institucijah izkoristila desnica. Mislim, da je bil tudi odziv fenomenalen, na prvo demonstracijo je prišlo krepko več kot tisoč, skoraj dva tisoč ljudi. Seveda smo se že na začetku soočali s fašističnimi in rasističnimi provokacijami, vendar nam jih je uspelo zaustaviti že na ulicah in nismo dopustili izražanja frustracij glede islama ali beguncev. Mislim, da je bil to latenten, vendar uspešen rezultat te demonstracije.

Ampak na začetku je bila zadeva precej civilnodružbena, kajne? Ni bilo povsem jasno, kaj se bo zgodilo. Je pa na drugi strani in, kot se je izkazalo nekoliko pozneje, ko smo se po prvem madžarskem zaprtju meje prvič soočili s prihodom beguncev na mejo, že proizvedla situacijo neke mobilizacije.

Aigul Hakimova: To je bilo 18. septembra.

Kaj se je dogajalo takrat?

Aigul Hakimova: Balkanska pot se je odprla. Nemčija je začela sprejemati ljudi. Odziv določenih držav članic Evropske unije je bil absolutno katastrofalen. Islamofoben. Ksenofoben. Militanten. Preden so begunci prišli na slovensko mejo, se je zelo poudarjal varnostni vidik. Madžarska je 18. septembra popolnoma zaprla mejo. In takrat smo bili priča zelo lepi zgodbi – zgodbi o tem, kako se ljudje borijo za svoje življenje. Potem se je odprla Hrvaška. Ne glede na vso kritiko oblasti moramo priznati, da je prejšnja hrvaška vlada z Rankom Ostojićem na čelu v tem položaju, ko je bilo v državi že okoli petindvajset tisoč beguncev, delovala preudarno. Slovenska ministrica Vesna Györköš Žnidar pa si je izmislila poljubno kvoto dva tisoč petsto beguncev na dan. Ostojić je odgovoril s pošiljanjem ljudi na zeleno mejo. Potem so postavili ograjo. Takoj smo vedeli, da stoji ta ograja zaradi Hrvaške, kar je pozneje priznal tudi premier Cerar. Oblast se je, preprosto povedano, prestrašila. Ostojić je, dokler je bil na oblasti, zagovarjal domino efekt v smeri severa: naj bodo meje odprte, da lahko gredo ljudje naprej. Slovenija pa je od samega začetka poudarjala varnostni vidik in se odzvala z zaprtjem meja, s čimer je sprožila domino efekt proti jugu.

Če pogledamo korake, ki jih je naredila Fronta po prvi demonstraciji, ugotovimo, da so bili precej spontani. Imeli smo skupščine, odprt prostor odločanja o politični formi delovanja. Na teh skupščinah je bilo od štirideset do šestdeset ljudi. Na naše presenečenje so prihajali večinoma mladi. Brez skupščin se v tistih prvih štirih dneh v Rigoncah in na Obrežju, ko je na zaprti meji v slabem vremenu na cesti čakalo tri tisoč petsto ljudi, ne bi mogli skupinsko odzvati. Takrat smo se, po mojem mnenju, šli predvsem učiti. Upali smo, da bodo oblasti odprle mejo, v resnici pa so pokazale, kako slabo so organizirane. Takoj po prihodu na meje nam je postalo jasno, kako veliko in izjemno močno je migrantsko gibanje, ki nam je pokazalo, kaj je moč in kako se je treba boriti. Čeprav so tisto prvo noč prespali na mostu v Rigoncah, je med nami vladal nekakšen občutek zadovoljstva, upanja in perspektive za boljši jutri.

Petra Čičić: Glede tega čakanja na mostu – to so politike, ki mi res niso ljube. Kar se tiče Hrvaške, jim je bilo po mojem mnenju v interesu samo to, da ljudi čim hitreje spustijo skozi, da se ne bi zadrževali na Hrvaškem, saj tam tako ali tako niso nameravali ostati. Takrat me je reakcija slovenskih oblasti, ki so pustile ljudi prespati na mostu, povsem šokirala. Na vsej balkanski poti zelo pogosto prihaja do povsem nepotrebnega mučenja ljudi. Ker so birokratski postopki predolgi ali pa politični odločevalci tako neodzivni, ljudje v totalno nesprejemljivih razmerah obtičijo nekje vmes. Nekaj najstrašnejšega, kar sem v življenju videla, so bile podobne neke noči s tistega travnika v Rigoncah, kjer se je omejevalo celo razdeljevanje humanitarne pomoči. V določenem trenutku so prepovedali vstop samoorganiziranim prostovoljcem, bilo jih je le nekaj, ki so bili tam še od prejšnje noči. Dostop sta imela UNHCR in Rdeči križ, vendar sta bila tam samo dva njihova človeka, pa še eden od njiju je zvečer šel domov. Na sredino travnika so postavili ogrado, v

kateri so ljudje čakali tudi po šest ur, medtem pa ni bilo organiziranega dostopa do hrane, vode, sanitarij, premalo je bilo odej, ni bilo ogrevanja, ljudje so bili brez vsakršnih informacij, niso vedeli ne, kje so, ne kako dolgo bodo čakali. Ob ogrado so postavili šest oklepnih vozil, čakajoče ljudi pa so dodatno obkolili s številnimi oboroženimi pripadniki vojske in policije.

Govorimo o moči ljudi, o tem, kako smo se in se še učimo od njih, da je to gibanje v resnici veliko večje, kot se kaže navzven. Bi se poskusili spomniti nekaj primerov, ko se je to udejanjilo? Kako se – razen tega, da so ne glede na ovire premagali vse te meje – kaže ta moč s potencialom spremembe? Kako so se spremenile perspektive, kje se je prelomilo?

Aigul Hakimova: Vzemimo za primer vprašanje politične organizacije. Razumeti moramo način delovanja gibanj od spodaj. Seveda morajo gibanja proizvajati kritiko »velike« politike, na primer vprašanja razmerja med Evropsko unijo in Turčijo ali pa vprašanja varnostnih vidikov EU in schengenskega sporazuma. Vendar zgolj kritika ni dovolj – za njo morajo stati močno telo, instinkt, izziv. Zadnjih šest, sedem mesecev je dokaz, da je veliko lažje, če imaš jasne ali vsaj približno izrisane prioritete. Za begunsko gibanje, za gibanje migrantov, za vse opeharjene v času zategovanja pasov so prioritete precej jasne: boljše življenje, svoboda gibanja, pravica do bivanja in možnost zajamčenega dohodka. Eden teh primerov je samoorganizacija migrantov na Obrežju v tistih dneh okoli 18. septembra. Zaustavili so promet in si v nekaj urah zagotovili prevoz naprej. Seveda se voditelji EU zavedajo te njihove moči. Balkansko pot so organizirali po svojih merilih. Sčasoma oblasti niso več pustile možnosti za scenarij iz Rigonc in Obrežja, ampak so stvari vzele v svoje roke. S tem so tudi nekoliko zmanjšali samoorganizirano spontano moč ljudi. Vendar pa je treba povedati tudi to, da smo bili v teh osmih mesecih priča neverjetni solidarnosti vzdolž balkanske poti. Torej, evropske institucije se odzivajo represivno, evropski prebivalci pa izrekajo dobrodošlico. Če ne bi bilo na desetisoče prostovoljnih, aktivističnih, samoorganiziranih, pa tudi humanitarnih organizacij, balkanske poti ne bi bilo. Balkanska pot se je vzpostavila tudi zaradi njihove zaveze in dela. Hrvaška je začela položaj organizirano urejati šele pozneje, sledile so Slovenija, Avstrija in druge države. S tem so nekako na pol legalizirale to pot, vendar je bil to tudi začetek njenega postopnega zapiranja. Na eni strani so države preprečile absolutno humanitarno krizo, vendar pa so hkrati omejile migrantsko moč, kar je vodilo k zaprtju balkanske poti. Skratka, odzvale so se počasi in korak za korakom zapirale pot. Ampak to še ne pomeni, da bodo ljudje nehali prihajati.

Valter Cvijić: Moj komentar na to vprašanje je bistveno bolj povezan z vsakdanjikom. V sosednji sobi (*intervju je potekal v pisarni Socialnega centra Rog, op. a.*) so ljudje, od katerih se na različnih ravneh ves čas učimo. Pred tako imenovano begunsko krizo smo bili bistveno bolj osamljeni – vsak je nekako individualno razmišljal o lastnih problemih, o dogajanju v družbi. Na lepem pa smo bili soočeni z enormnim številom ljudi, ki so getoizirani, tudi v ljubljanskih azilnih domovih,

vendar so kljub temu srečni: samoorganizirajo in družijo se, povezujejo se. To je njihova življenjska moč, ki smo se je nekako priučili od njih. Za njihove žrtve, tudi smrtne, moramo prevzeti odgovornost, se boriti ne glede na težavnost razmer: se ne nazadnje boriti, da bomo lahko tudi mi srečni. Jaz sem zelo srečen zaradi vsega, kar počnemo, čeprav je položaj tako za njih kot za nas povsem prekaren. Imam občutek, da ta boj res vsem daje moč.

Aigul Hakimova: Naš aktivizem morda navzven deluje kot profesionalna gesta. To je posledica tega, da so ljudje v slovenski družbi navajeni, da je na tem prostoru že petnajst let aktivno določeno število aktivistov in podpornikov, ki ves ta čas počnejo eno in isto. Ta predstava je napačna. Tisti, ki smo šli v to, smo šli samozavestno. Zavedamo se in prevzemamo svojo odgovornost. Številni smo aktivni pač takrat, ko imamo čas, saj moramo tudi preživeti. Vendar pa se zdi, da je postalo v času odpiranja in potem zapiranja balkanske poti prvo pravilo prilagajanje razmeram. Evropa ne bo nikoli več enaka. Balkanska pot bo še deset let v naših srcih. Torej, imamo ljudi, imamo odgovornost, treba je delati. Tu ne gre za vprašanje, ali imaš čas ali ga nimaš, ampak za prilagoditev. Politično je, da se odzoveš in da za tem stojiš. Politično je, da si organiziran. Pri migrantih je organizacija zelo tekoča stvar in tudi lažje se povežejo. Opazili smo, da so to lojalni ljudje. To so ljudje, ki bodo, če bo treba, za svojega prijatelja dali življenje. Mi teh vrednot nimamo. Odkar so prišli, imamo samo srečo. Vidimo, kaj pomenijo ljubezen, spoštovanje in soodgovornost. Ustvarjamo prostor za vzajemno učenje in opolnomočenje.

Začetni fazi je sledilo obdobje, ko je s protesti mobilizirana realnost začela z delovanjem na mejah, kjer se je znašlo veliko število migrantov. To delovanje je vključevalo na eni strani distribucijo velikanskih kupov zbrane pomoči in na drugi spremljanje oziroma monitoring dogajanja. Kako je to obdobje vplivalo na političnost same Fronte? Zakaj je bilo nujno biti na mejah in kakšna je bila funkcija humanitarne pomoči?

Petra Čičić: Na začetku, dokler balkanska pot v Slovenijo še ni bila tako nadzorovana, je bila to izjemna priložnost za neposreden stik z ljudmi. Lahko smo slišali zgodbe, v nekaterih primerih ohranili stike, sledili njihovi poti in postopkom, v katerih so se znašli. Pozneje so bili humanitarno delovanje, neposreden stik z begunci in vstop v šotore povsem onemogočeni. Meni se je zdela razsežnost humanitarnih akcij, ki so se takrat odvijale v Sloveniji, neverjetna. Ti pozitivni odzivi, ki so bili odraz zaskrbljenosti zaradi trpljenja drugih, so me presenetili, ker se mi na splošno zdi, da živimo v precej ksenofobni družbi, takrat pa se je cela množica ljudi začutila poklicanih.

Takrat je bila Fronta najbolj dejavna na ravni vsakodnevnih obiskov meja v res velikem številu. Humanitarna groza, katastrofa, ki se je odvijala, se nas je dotaknila na neki povsem čustveni ravni. Ko se je sčasoma začel večji nadzor te migrantske poti, se je zelo spremenilo tudi samo delovanje Fronte. Število ljudi, ki so hodili na meje, je močno upadlo, saj na mejah nismo želeli delovati pod nadzorom in dikta-

tom humanitarnih organizacij. Kot Fronta smo sklenili, da ne bomo več odhajali na meje, ker nočemo biti izključno humanitarni delavci. Žaljivo in ponižujoče je bilo skozi ograjo deliti povsem osnovne dobrine, kot je voda. Tako smo se začeli vedno bolj ukvarjati z ljudmi, ki so tukaj, in tu se je, po mojem mnenju, delo Fronte šele zares začelo. Zame je najpomembnejše, da skupaj z njimi gradimo našo pisano skupnost, ki se ne ozira na status. Ne gre za to, da privilegirani državljani pomagamo nemočnim, ampak za to, da pomagamo drug drugemu in skupaj gradimo svet, v kakršnem želimo živeti in delovati.

Petra, ti si šla od meje do meje vse do Lezbosa.

Petra Čičić: Res je. Na Lezbosu je bila naša skupna moč veliko bolj vidna – skupaj z begunci smo se samoorganizirali, imeli smo veliko stikov. Ko sem bila tam, je bilo vse zelo sproščeno. Pomembno je vedeti tudi to, da so se razmere na balkanski poti zelo hitro spreminjale, včasih celo iz dneva v dan. Na primer, prostovoljcev na Lezbosu nisem nikoli videla z maskami ali rokavicami, medtem ko je v nekem trenutku postal na slovenskih mejah to čisti standard.

Takrat se je vzpostavila zelo zanimiva samoorganizirana mreža od spodaj, ki je bila razpršena po vsej balkanski poti. Posamezniki in različni kolektivi so bili v stiku drug z drugim, prehajali so skozi ta prostor in prinašali novice. Lahko bi rekli, da se je povsem spontano zgradila neka mreža od spodaj, ki je poskušala – na drugačen način – držati odprt koridor, da bi lahko šlo skozenj čim več ljudi.

Petra Čičić: Ja, to drži.

Valter Cvijić: Nekaj bi dodal še k prejšnjemu vprašanju. Spomnim se nekega večera v Socialnem centru, ko je bil prostor poln škatel s humanitarno pomočjo. Ena naših tovarišic je rekla: »Nikoli si ne bi predstavljala, da bomo to počeli, da se bo to zgodilo, da bo avtonomni prostor napolnjen s škatlami humanitarne pomoči.« Dostikrat čisto bizarne humanitarne pomoči. Ampak je bilo treba delati tudi to. Mislim, da se je konkretna razlika med nami in humanitarnimi organizacijami pokazala na terenu. Humanitarne organizacije niso izvajale monitoringa. Niso proučevale policijskega nasilja in različnih oblik upravljanja migracij. V tem pogledu se delo humanitarnih organizacij ni veliko razlikovalo od dela policije. Delovali so skupaj, nam so preprečevali svobodo gibanja in komunikacijo z migranti, s tem pa tudi odvzeli možnost graditve kakršnegakoli odnosa. To zadnje, graditev odnosov, je ne nazadnje tudi pomen Fronte. Ljudje v Sloveniji so začutili, da so množični odhodi na meje in prinašanje škatel humanitarne pomoči pomembni. Pogosto se je zgodilo, da je na mejo hodilo in tam preživljajo cele noči res veliko ljudi, ki ne prihajajo iz naših ozkih krogov. Problem nekako nastane, ko je treba to zgodbo nadaljevati v naši družbi. Ko je treba iti onkraj prinašanja škatel humanitarne pomoči. Ko si soočen z dejstvom, da živijo ljudje v azilnih domovih, ki so zame nekakšni odprti zapori. Ko je meja v mestih, v katerih živimo. In ta problem je zame ključen.

Petra Čičić: Meni se zdi pri humanitarni pomoči problematično prav to, da pomirja tiste, ki dajejo. Ko damo ljudje nekaj od sebe, pa res damo v neki dobri veri, nam to zbuja občutek, da smo dobri ljudje, da smo naredili nekaj pomembnega. In potem lahko gremo mirno naprej, pač domov spat ali živeti svoj vsakdanjik. Medtem pa se družba, v kateri živimo, zelo spreminja. Humanitarna pomoč je problematična tudi zato, ker vsiljuje odnos, v katerem si mi jemljemo mandat, da glede na neke svoje ideje in pozicije določimo, kakšna pomoč naj bi bila potrebna. Tako se predpostavljajo potrebe drugih, ki temeljijo na predstavah o tem, kaj bi v enakem položaju potrebovali mi. Velikokrat se je izkazalo, da del humanitarne pomoči, ki smo jo peljali, sploh ni bil potreben. Ljudem bi morali omogočiti samo svobodno gibanje, da bi lahko šli v trgovino in si stvari kupili sami. Lahko se tudi vrnemo na razdeljevanje vode čez ograjo. Celo plejado problemov bi rešili, če bi preprosto postavili kakšno pipo.

Pojdimo še malo dlje. Skupine okoli Socialnega centra Rog so bile vedno zelo kritične do humanitarizma in humanitarne pomoči. Kot je bilo nakazano, je bilo, ko so se začele v Socialnem centru Rog zbirati škatle, konec ene in hkrati začetek neke druge paradigme. Kakšni so razmisleki o tem, kako artikulirati pomembnost takšnega delovanja za gibanje?

Aigul Hakimova: Balkanska pot je polna različnih nasprotij. Vsa humanitarna pomoč, ki smo jo zbrali, je nazadnje prišla prav. Namreč, v začetni fazi država ni bila humanitarno organizirana, ljudje pa so potrebovali humanitarno pomoč. Ko smo prišli na mejo, smo bili zgroženi, saj ni država v tej smeri delala tako rekoč nič, in brez naših partizanskih metod delovanja bi bilo še huje. Hkrati je humanitarna pomoč pomenila dostop do beguncev. Ker smo jo razdeljevali, nas je policija spustila k ljudem in tako je bila omogočena komunikacija. Potem se je država zorganizirala in uvedla nadzor, ki smo ga močno kritizirali, kar je na dolgi rok vodilo v zapiranje balkanske poti. Nehali smo zbirati humanitarno pomoč in se bolj usmerili v monitoring. Hodili smo na mejo, da smo videli ljudi in se pogovarjali z njimi, spremljali smo, kaj se dogaja med vsem zadrževanjem. Naše humanitarno delo je bilo predvsem terensko delo. Zagotovilo nam je dostop do Dobove in Šentilja, da smo lahko delali naprej. Na začetku so bile razmere na mejah in v začasnih centrih katastrofalne; Hrvaška je imela odprta dva, Slovenija pa osem mejnih prehodov. In na vseh je bilo po nekaj sto ljudi, ki so čakali po osem in več ur. V prvih dveh, treh tednih smo bili priča temu, da sama država ni vedela, kako in kaj naprej. Begunci in migranti pa so dobro vedeli, kam so namenjeni in česa si želijo.

Petra Čičić: Kot dopolnilo bi rada delila zgodbo o situaciji, s katero sem se morala soočiti, ko sem šla prvič deliti humanitarno pomoč. Imela sem deset odev, v ogradi v Rigoncah pa je bilo približno tisoč ljudi. Šla sem med njih in vsi so hoteli imeti tistih nekaj odev. Prvič v življenju sem bila v položaju, ko sem morala odločati o tem, kdo si nekaj zasluži in kdo ne ali kdo si nekaj zasluži bolj. Kar na lepem sem bila prisiljena domisliti se nekega ključa, čeprav se nikakor nisem počutila, kot da

imam kakršnekoli kompetence, da bi lahko ali sploh smela odločati o tem. Počutila sem se kot največja fašistka. Prišla sem pomagat, v resnici pa sem se, zaradi nehotene dominantne pozicije, v katero so me postavile tiste odeje, počutila tako slabo kot nikoli prej. Kako naj vem, kdo potrebuje odejo? Kdo sem, da odločam o tem, ali si jo bolj kot povsem prezebli mladi fantje zaslužijo otroci in ženske?

Poudariti je treba visoko pomembnost monitoringa, ki ste ga omenjali. Vloga Fronte pri tem je bila izjemna. Uspešno ste zbirali informacije in jih potem tudi posredovali naprej ter se tako vzpostavili kot alternativni vir informacij z meja. Namreč, ena prvih prepovedi je bila prepoved vstopa novinarjem in njihovega poročanja iz taborišč. Tako je marsikatera informacija prišla v javnost zgolj po zaslugi vašega monitoringa in tega, da je ena skupina znotraj Fronte organizirano zbirala in posredovala pomembne informacije.

Valter Cvijič: Veliko ljudi, ki so hodili na meje, monitoringa ni izvajalo. Se je pa oblikovalo jedro ljudi, ki so vedeli, da je del delovanja na terenu tudi opazovanje: spremljanje sestave in razmerij moči, obnašanja policije, vojske in humanitarnih organizacij. Poročila so bila zelo brana. Vzpostavljanje Frontinih komunikacijskih kanalov je bilo nujno potrebno, v to smo vložili res veliko energije. Spomnim se prelomnega poročila iz Dobove, posnetka iz zbirnega oziroma, bolje rečeno, koncentracijskega taborišča. Gre za zloglasen posnetek slovenskega policista, ki spleza na ograjo in ljudem grozi, da jih bo pošprical s solzivcem. Smisel monitoringa je bil prav to, da ljudem pokažemo, kaj se zares dogaja na meji. Mislim, da sta takrat sočasno stekli dve vzporedni realnosti. Vse, kar je bilo objavljeno v medijih, je bilo nadzorovano: tam so poročali o tem, da policija opravlja svoje delo in da imamo veliko potencialov. V praksi in realnosti je bilo vse narobe: od distribucije do obnašanja policije. Če vprašate mene, so se tam oblikovale in udeleževale prakse policijske samovolje in humanitarne birokracije.

Ne glede na vse priprave in sestanke z nevladnimi organizacijami in kljub trditvam, da je Slovenija pripravljena na množičen prihod beguncev, je torej na začetku nastal nekakšen vakuum, v katerem je bilo delovanje mogoče. Potem pa državam ni preostalo drugega, kot da so prevzele monopol nad transportom ljudi, tako rekoč monopol nad tihotapljenjem, in vzpostavile tako imenovani koridor, ki je tekel vse od Makedonije do Nemčije oziroma Švedske. Postopoma pa se je začel koridor zapirati: vstop vanj so dovolili čedalje ožje definiranim skupinam ljudi. Izključeno je bilo tudi samoorganizirano prostovoljstvo: zahtevana je bila registracija prostovoljcev, vstop pa dovoljen le določenim humanitarnim organizacijam. V tem času je Slovenija postavila tudi žico. To je bil trenutek, ko je Fronta izgubila stik z migranti na mejah in je zato spremenila strategijo delovanja. Vstopila je v naslednjo, tretjo fazo delovanja.

Aigul Hakimova: Naj razložim, kakšna je bila takrat dinamika v Fronti. Ko smo

imeli na terenu še dostop, ko smo hodili na meje, je bilo vključenih veliko ljudi, ki so bili samoiniciativni in samoorganizirani. Sčasoma smo začeli ugotavljati, da skupščine v tako velikem številu, skupščine, na katerih sedi šestdeset ljudi, ne bodo več produktivne, saj smo bili iztrošeni, čustveno in fizično izčrpani, in smo potrebovali refleksijo terena, ki pa v tako velikih skupinah ni bila najbolj produktivna. Terensko delo nam je omogočilo uvid v to, kako se vzpostavlja in poteka slovenski del balkanske poti. Ko je država prevzela vlogo »legalnega tihotapca«, so se začele kazati nove potrebe in vedeli smo, da moramo delovati naprej. Začeli smo izhajati iz odziva družbe: v tem času smo zaznali veliko povečanje hujskaštva, sovražnega govora, ksenofobije in rasizma. Eden od odgovorov na to je bilo oblikovanje Delovne skupine za obiske šol in odročnejših krajev, katere cilj je bilo razbijanje stereotipov skozi pogovor in predstavitve našega delovanja, neposrednih izkušenj z meja in terena migracij. Po obisku šol smo razočarano ugotavljali, da je približno devetdeset odstotkov odzivov protiislamskih in protibegunskih. Otroci predsodke o beguncih prinesejo od doma in jih potem širijo v šoli. Izjeme so redke. V tem času so se meje zaprle, postavila se je žica. Ljudje so začeli zaprošati za azil v Sloveniji. V azilnem domu na Viču je bilo najprej štirideset ljudi, potem pa nenadoma dvesto in odprli so enoto na Kotnikovi ulici. Že pred tem je začela delovati Delovna skupina za azil. Vzpostavila se je tudi skupina Infotočka, ki na podlagi aktivnosti delovnih skupin in Fronte generira in objavlja poročila ter odgovarja na telefonske klice. Ta struktura Fronte pa ni nekaj ustaljenega: odvisna je namreč od samoiniciativnosti različnih ljudi, ki so se zbrali in se združili glede na področje zanimanja. Frekvenca političnih skupščin se je znižala, vendar jih vzdržujemo, ker je to pomemben prostor analize, refleksije in politične debate. Res pa je, da nam včasih zmanjka časa in energije, saj neznansko veliko delamo v delovnih skupinah, ki so učinkovite in prodorne.

Petra Čičić: Naj omenim še eno skupino, ki tudi deluje že dlje časa. Je manjša skupina, verjetno še najmanj strukturirana, a zato nič manj pomembna. To je Skupina za kreativne delavnice. Enkrat na teden se dobivamo na likovnih in gledaliških delavnicah, izdelujemo lutke in počnemo druge stvari, ki spadajo v ožje umetniško sfero. Vendar naš namen, vsaj za zdaj, ni imeti končne produkcije. Gre bolj za vzpostavitev enega od komunikacijskih kanalov za nagovarjanje prebivalcev azilnega doma, za graditev zaupanja in prijateljskih odnosov. Velikokrat je problem jezik, marsikdaj je sporazumevanje res težko in si moramo pomagati s tehnologijo. Vendar nam prav te delavnice omogočajo dostop do nekaterih proslincev in vzpostavljajo kanal za boljše spoznavanje in graditev zaupanja, ki je temeljno za nekatere druge dejavnosti. Nekaj ljudi se je vključilo tudi prek teh delavnic.

Petra, lahko poveš malo več o dejavnostih Skupine za azil? V sosednji sobi prav zdaj poteka tečaj slovenščine.

Petra Čičić: Trenutno je od vseh skupin najbolj aktivna Skupina za azil. To pomeni, da njene dejavnosti nenehno nastajajo; tudi tiste, ki že tečejo, se po potrebi

spreminjajo. Vidim jo tudi kot skupino, ki je najbolj odprta za nove pobude in ideje. Trenutno v njenem okviru potekajo samoorganizirani tečaji slovenščine, angleščine in farsija, saj je možnost komunikacije ključna. Enkrat na teden je organiziran *Café International*, dnevni dogodek kavarniškega tipa, kjer je prostor za druženje, pogovor, pravni monitoring. Včeraj smo imeli nogometni turnir, enkrat na mesec pa organiziramo celodnevno druženje z otroškim programom in večerjo, ki se konča s plesom in žurom. Zadnje čase veliko skupaj kuhamo.

Aigul Hakimova: Komunikacija z našimi novimi, dragimi sobivalci je zelo zanimiva. Na podlagi površne ocene bi rekla, da kakšnih osemdeset odstotkov od več kot tristo ljudi ne govori jezikov, ki jih govorimo in razumemo v Evropi. Kako se potemtakem sporazumemo? S slikami, gestikulacijo, veliko časa preživimo v istem prostoru, uporabljamo spletne prevajalnike, ne nazadnje se sporazumevamo tudi s preprostimi in iskrenimi medsebojnimi odnosi. Menim, da se je pomembno spomniti na misel, ki jo Jacques Rancière razvije v svoji knjigi z naslovom *Nevedni učitelj*, saj je zelo pomembna pri našem trenutnem delu na »integraciji«. Postavljeni smo v vlogo mediatorjev za vključenost v družbo in to vlogo jemljemo politično. Nismo torej tisti, ki bi migrante servisirali in jim pomagali tako, da bi reproducirali pozicijo dominacije, v kateri so oni žrtve. Prav nasprotno. Gradimo medsebojno zaupanje in odgovornost. Če uporabim Rancièreov jezik, mi nismo v »razlagalčevi« poziciji, ne vzpostavljamo odnosa učitelja in učenca. Ta odnos je namreč hierarhičen. V praksi poskušamo odpreti prostor, v katerem lahko iščemo svoj način učenja. Rancière takšno metodo imenuje univerzalna intelektualna emancipacija. Če poenostavim, naša metoda je *Gegen die Wand*, z glavo skozi zid. Učimo se medsebojno, stvari pa postavljamo tako, da zbledijo odnosi hierarhije, kar nam omogoča horizontalno organizacijo.

Valter, v preteklosti smo se že nekajkrat pogovarjali o tem, da je eden trenutno ključnih pojmov integracija. Kar počne Fronta, je horizontalna graditev vključevanja od spodaj. Kako se to razlikuje od koncepta integracije, ki se uveljavlja kot nekakšen objektivni način vključevanja v družbo, ki je prepoznan kot nujen, vendar pa ima svoje težave?

Valter Cvijić: Kar takoj nekaj razčistimo. Zelo očitno je, da integracija v Sloveniji z vidika oblasti v resnici ne obstaja. V vseh aktivnih letih sem se največ naučil prav v Protirasistični fronti. Pred tem sem imel približno predstavo o tem, kako naj bi integracija potekala na ravni nevladnih in humanitarnih organizacij. Zdaj pa vidim, da se v Sloveniji sploh ne moreš naučiti slovenščine, tudi če se hočeš. Pomemben del Fronte se je skoncentriral prav okoli Delovne skupine za azil in mislim, da je to korak naprej v Frontinem aktivizmu. Ne zanikam pomembnosti drugih delovnih skupin, vendar menim, da je ključno delo s samimi azilanti, saj je bila Fronta vedno usmerjena v zelo konkretno graditev odnosov in skupnega boja. Kar se tiče integracije oziroma, kot si to poimenovala, horizontalnega vključevanja od spodaj, temelji na tradiciji militantnega raziskovanja. Naj razložim. Mi seveda dajemo neke

stvari, vendar ljudi ne servisiramo. Vse temelji na tem, da delamo skupaj. Hkrati pa skušamo ves čas delovati tako, da sočasno pridobivamo znanje in raziskujemo njihove življenjske razmere v Ljubljani, da imamo vpogled v dogajanje, da vemo, kaj počno institucije, in da to pretvorimo v politične intervencije. Ogromno je nezadovoljstva zaradi dogajanja v azilnih domovih, kjer ni zadoščeno niti minimalnim življenjskim razmeram. V delovni skupini ves čas spodbujamo avtonomno organiziranje. Številne med njimi zanima veliko več kot golo preživetje. Radi bi živeli dobro in polno življenje. Takole je rekel eden od njih: »Jaz hočem iti na demonstracijo, ker hočem biti aktiven del te družbe.«

Petra Čičić: Integracija zagotovo ni to, da postaviš azilni dom nekam na čisto zadnji obronek mesta in s tem izoliraš ljudi, potem pa jim povrh vsega še onemogočiš brezplačno mobilnost do središča mesta, ki si je z osemnajstimi evri mesečne žepnine ne morejo privoščiti. Integracija tudi ni to, da jih naseliš v delavski dom, ki nima interneta. Zame je največja integracija to, da ljudem omogočiš avtonomijo, da ustvariš razmere, v katerih lahko poskrbijo sami zase, razmere, v katerih lahko spoznajo veliko ljudi in se aktivno vključujejo v družbo, na kakršenkoli način si že tega želijo: najsi bo to politično aktivno ali pa prek dela in hobijev. Omogočanje avtonomnega življenja torej, ne pa na vsakem koraku institucionalna pomoč, ki jih postavlja v marginalen položaj nemočnih ljudi, ki so zaradi sistemskih in birokratskih ovir res nezmožni poskrbeti sami zase in potem res potrebujejo to institucionalno pomoč, ki jih dela nemočne.

Aigul Hakimova: Rada bi poudarila še dva pojma, ki sta trenutno zelo prisotna v evropski in s tem tudi v slovenski družbi. To sta pojma strpnosti in solidarnosti. Pri našem dnevnem udejstvovanju ugotavljamo, kako zelo abstraktna koncepta sta to. Prvič, ves čas se vrstijo pozivi k strpnosti, vendar to ni dovolj. To, da si prijazen, ni dovolj. Ni dovolj, da imaš stališče, tudi če je probegunsko. Na nas se obrača veliko ljudi, ki so pripravljene peljati ljudi na kosilo, na izlet, v živalski vrt, jim torej nekako pomagati. Obstaja solidarnost na ravni želje in nekega pozitivnega odnosa, toda prava solidarnost gre onkraj tega. Če želijo ljudje pomagati sočloveku, morajo najprej stopiti z njim v stik. Malce moraš spremeniti svoje življenje. Ni dovolj, da pelješ človeka enkrat na izlet in potem nimaš več časa zanj. Družba se ne bo spremenila samo zato, ker si ti dobronameren. Ljudje, ki naše delo spremljajo in podpirajo od zunaj, se morajo zavedati, da je za vsakim dosežkom veliko dela, ki je pogosto tudi naporno, vendar v nekem pozitivnem smislu: sestavljeno je iz majhnih korakov, ki te vodijo naprej. Moraš biti realen in se zavedati, da se stvari ne premaknejo z danes na jutri, da je to dolgotrajen proces. Najpomembnejše je, da se solidarnost izvaja v praksi in prav na terenu politične organizacije se rojeva politična teorija za drugačno Evropo.

Petra Čičić: Meni se zdita najboljša integracija pletenje vezi in graditev prijateljstev. Na podlagi teh potem živiš drug z drugim.

Poznamo dva različna koncepta integracije. V prvem razmišljaš o tem, kako se bodo ljudje vključili v družbo, ne da bi jo bistveno spreminjali. Drugi koncept predvideva, da se bo ob vključitvi novih ljudi spremenila tudi družba. Kako biti odprt tudi v tem pomenu?

Petra Čičić: Ves čas ugotavljamo, da v resnici integriramo drug drugega. Valter in Aigul sta že omenila, kako zelo veliko smo se v tem času naučili od njih. Integracija ne more potekati tako, da mi, privilegirani, integriramo njih tam na obrobju. Lahko poteka samo v obe smeri.

Pa smo pri znani definiciji, ki pravi, da je integracija dvosmeren proces. To vsi na veliko govorijo, vendar je materializacija tega mogoča le na način, ki ga ves čas opisujete – skozi prijateljstvo in vzajemno preoblikovanje. Ali vaše razmišljanje oziroma prakso razen posameznikov iz Fronte in migrantov oziroma beguncev prepozna še kdo drug? Ali so vas na primer pripravljene slišati različne nevladne organizacije ali pa mediji? Kdo je tisti, ki pripoznava vaše dojemanje dvosmerne integracije?

Aigul Hakimova: Kar se tiče nevladnih organizacij: ugotovili smo, da so povsem podhranjene. Zelo dobro mislijo in neznansko veliko delajo, vendar so se petnajst let profesionalizirali in rezultat je ta, da so postali servis zaprtega tipa skupnosti. Problem je v njihovem načinu delovanja, ki temelji na pomoči brez opolnomočenja. Prav nevladne organizacije imajo neposreden dostop do proslincev za azil in beguncev. In če je področje »integracije« v naši družbi v zelo šibkem stanju, to pomeni, da morajo nevladne organizacije svoje delovanje ovrednotiti malo bolj kritično. Kot rečeno, zares pomagaš tako, da človeku, prvič, čim prej omogočiš samostojno življenje, in da, drugič, zgradiš odprt in varen prostor za skupno delovanje. V Fronti ugotavljamo, da v tem smislu počno res zelo malo. In zato ljudje množično hodijo k nam, ker se tu počutijo bolje. Če hočeš biti s človekom enak, ga moraš nujno vključiti v svoje delovanje, v oblikovanje dogovorov, v sprejemanje odločitev, z njim moraš zgraditi bratske oziroma sestrške odnose. Nevladne organizacije pa delujejo tako, da človeka vprašajo, kaj potrebuje, potem mu to uredijo oziroma dajo in ga odslovijo. Država je zelo slabo organizirana in v vseh pogledih podhranjena. Ni vzpostavljena nikakršna struktura, kar se močno občuti.

Ali imajo te institucije in država vsaj kakšen načrt? Ali vedo, kaj delajo oziroma naj bi delale na področju begunstva, integracije?

Valter Cvijić: Po tem, kar vidim, imam občutek, da je njihov cilj odvrčanje ljudi na čim več različnih načinov, od deportacij in zanikanja pravice do vstopa v državo pa do psihološke dezintegracije zaradi nenehnih pritiskov in dolgotrajnih azilnih postopkov. Pripeljejo jih do točke, ko jim ostane le še rezanje žil ali pa načini preživetja, ki jih povzroča ilegalizacija migracij. Kar se tiče nevladnih organizacij, je stanje katastrofalno. En primer: trenutno poteka pravni proces proti tako imenovanim *pushbackom*. Vendar pa so ta postopek, ki bi ga morali voditi v Sloveniji,

prevzeli Avstrijci, ki imajo bistveno več občutka za te stvari. Avstrijski pravniki se angažirajo, tudi samoorganizirajo.

Lahko pojasniš?

Valter Cvijić: Ob zaprtju balkanske poti se je uveljavila praksa samovoljnega vračanja oziroma zavračanja ljudi na meji, ki jo izvajajo avstrijski varnostni organi v sodelovanju s slovenskimi varnostnimi organi pa tudi prevajalci. Se pravi, vračajo ljudi, ki na koncu nimajo druge možnosti, kot da zaprosijo za azil v Sloveniji. V Fronti smo odkrili te dokumente in v Avstriji se je našla ekipa, ki je pripravljena priti sem in ponuditi pravno pomoč za begunce, ki se jim je to zgodilo. Čeprav so nevladna organizacija, se ne omejujejo in prihajajo ter obiskujejo taborišča tudi samoorganizirano in na lastne stroške. Sodelovali naj bi s Pravno-informacijskim centrom, ki pa – ne vem, kako naj povem drugače – jim nikakor ne gre, ker nimajo stika z ljudmi na terenu. Servisiranje jih dela za indiferentne in povzroča izgorelost. Po eni strani jih lahko razumemo, po drugi pač ne. V tem položaju bi morala biti odgovornost vsakega od nas usmerjena predvsem na begunce in na njihovo dobro. Nenehno stokanje o tem, kako so nevladne organizacije podhranjene, ne pomaga. To je približno tako, kot da bi med tekom srečal nekoga, ki stoji na mestu in govori: »Ja, jaz bi tekel, jaz bi tekel.« Mislim, da mora priti nekdo, da tega človeka malo brčne v rit in mu reče: »Zdaj pa teci.« Tako je treba tudi nevladnim in drugim organizacijam, kolektivom in posameznikom govoriti: »Glej, če se ti in tvoja organizacija ne bosta angažirala, se ne bo zgodilo nič.« V Delovno skupino za azil prihajajo številni ljudje, ki nimajo dolgoletnih izkušenj delovanja v avtonomnih prostorih, pa se kljub temu vsega priučijo, ker si tega želijo. Malo me žalosti, da moramo ljudem ves čas govoriti: »Daj, naredi kaj.« Najlaže je ostati na deklarativni ravni: »Sem za begunce, grozno mi je, pa fašizacija Slovenije gor in dol ...« Raje naredi nekaj konkretnega. Če ni vzporedne solidarnostne strukture, je vse zaman. Mi bi lahko ves dan stokali, da država ne naredi nič.

Spregovorimo še o Fronti. Kaj je Fronta? Ali je to platforma, je gibanje? Ali obstaja v Fronti refleksija o tem, ali je to nekaj, kar je trenutno na stranem tiru?

Petra Čičić: Fronta se od samega začetka, torej od prvega protesta, pa do danes, začetka aprila 2016, v svojem temelju ni spremenila. Ima zelo jasno politično idejo in identiteto. Zame je kot veliko živo telo, ameba, ki se spreminja glede na trenutni družbeni položaj, glede na potrebe in zanimanja, glede na ljudi, ki so v tistem trenutku zraven. Marsikoga, ki je bil prisoten na začetku, že dolgo nismo videli. Ves čas pa prihajajo novi ljudje. Opisala bi jo torej kot neskončno spreminjajoče se telo, ki bo še dolgo živo. Na kakšen način, bomo pa videli.

Valter Cvijić: Mislim, da so vse prej obstoječe oblike organiziranja izzvali in razgradili begunci, ne pa nujno Fronta. V avtonomnih političnih realnostih znotraj Fronte so se odpirala številna ključna vprašanja in kdor jih ni prepoznal za relevan-

tna, ima problem z dojemanjem koncepta aktivizma. Jaz bi rekel, da je Fronta na splošno neka platforma, še bolj pa orodje, ki ga ljudje uporabljajo na svojstvene načine. Ni gibanje, kajti gibanje je bistveno širše od Fronte; v gibanje je vključenih veliko pobud, ki so politično organizirane drugače kot Fronta. Hecno bi bilo govoriti tudi o antirasističnem gibanju na nacionalni ravni; Fronta je del transnacionalnega boja in naša želja je, da so v ospredju boj za drugačno Evropo migranti in migrantke sami. Takrat bo Fronta zares del nekega večjega gibanja in ne samo solidarnostna struktura.

Aigul Hakimova: Gre za pomembno vprašanje, o katerem se moramo pogovarjati. Decentralizirana forma delovanja Fronte se je izkazala za zelo uspešno. Zato bo vsakršen pogovor o centralizirani identiteti težak, saj zgodba zadnjih osmih mesecev temelji na odprti formi delovanja. Verjetno bo prišel trenutek, ko se bomo morali odločiti o tem, ali postaviti neko bolj konkretno formo organizacije, vendar mora dozoreti trenutek za to. Trenutno delujemo na podlagi samoiniciativnosti različnih grupacij znotraj Fronte.

Ali bi lahko povezali povsem nov in odprt politični položaj v Evropi, ki izhaja iz zadnjih mesecev in let, in nove izzive, pred katere so postavljena avtonomna gibanja? Namreč, prej je bilo rečeno, da stari recepti v novih okoliščinah ne delujejo več in da se moramo sproti učiti. Zato je zelo težko imeti zelo konkretno vizijo nadaljnjega delovanja, ki bi vključevala uporabo nekih uspešnih mehanizmov boja, sploh glede na hitrost spreminjanja tempa. V zadnjih nekaj letih dejansko ni časa za razmislek o tem, katera struktura bi delovala najbolje, saj se realnost tako hitro spreminja, da je težko graditi kaj trdnega.

Aigul Hakimova: Menim, da moramo v Sloveniji najprej zgraditi močno migrantško gibanje, ki bo odgovarjalo na izzive in probleme družbe. Da moramo torej najprej ustvariti identiteto, da bi jo lahko potem transformirali in tako šli naprej; brez tega ne bo šlo. Osebnost sem zelo proti temu, da gremo na ulice vsakič znova z novo identiteto. Rada bi videla, da čez leto dni sedemo za mizo, da predstavimo svoja gibanja, skupine, svojo moč, da naredimo prešitje in gremo odločno naprej. Ne moremo preprosto prihodnjih dvajset let vedno delovati z obrobja, potem pa iti v pokoj in živeti nekje zunaj Slovenije, ker tu ne bomo imeli ničesar. Mi smo revni, naša prihodnost je zelo negotova. Prvič, ne bomo dobili pokojnin. Drugič, ne bomo imeli svojih lastnih stanovanj. Tretjič, vedno bomo na robu družbe kot prekarni delavci. To so te tri točke naše prihodnosti. In če se nameravamo boriti za izboljšanje teh pogojev, moramo – in upam, da se tega zaveda čim več ljudi – zgraditi nekaj res močnega. Za zdaj imamo majhne negotove mehurčke na eni strani in udobno cono individualnosti na drugi. Če želimo soustvarjati prihodnost Evrope, moramo trdno stati za svojimi besedami in ne smemo spregledati lastne revščine. Tukaj ni prostora za oportunitizem; morali bomo biti glasni in borbeni. Res si želim, da iz te široke platforme, ki jo imenujemo Protirasistična fronta, nastane močno gibanje, v katerem bodo prevladovale vzajemna pomoč, solidarnost in možnost

reprezentacije. Da bo nastalo močno migrantsko gibanje. Z IWW (*Nevidnimi delavci sveta, op. a.*) nam to ni uspelo. Takrat smo odprli vprašanje sto tisoč migrantskih delavcev v Sloveniji, ki so bili močno izkoriščani in na robu preživetja, potem pa se je zgodba končala. Vendar nas je to gibanje senzibiliziralo. Tako kot je *Occupy* ljudi senzibiliziral za ekonomska vprašanja, jih je IWW senzibiliziral za vprašanja migrantskega dela. Zdaj se nam odpira možnost, da zgradimo močno gibanje in samoorganizirano skupnost.

Zadnji protest v organizaciji Fronte, imenoval se je Revni za revne, je opozarjal prav na ta vprašanja. Fronta je od svojega začetka organizirala kar nekaj protestov, večina jih je naslavljala antirasistične tematike, pri tem zadnjem pa je prišlo do precejšnjega preskoka. Obstaja kakšna analiza glede tega?

Aigul Hakimova: Protestov je bilo šest. Prvi protirasistični shod *Refugees Welcome* je potekal 9. septembra, potem smo imeli 25. septembra *Festival odprtih meja za vse*, 10. decembra je bil shod *Ne gremo se vaše vojne* (tukaj nismo bili glavni organizatorji). Protest *Begunci, dobrodošli na Kotnikovo!*, ki je potekal 27. februarja, je bil izjemno lep, saj smo ulico ubranili pred nasprotniki namestitve beguncev, Ljubljana pa je pokazala svoj antirasističen značaj. Ob svetovnem dnevu boja proti rasni diskriminaciji, 19. marca, smo imeli *Demonstracijo proti fašizmu in rasizmu*, 2. aprila pa omenjeni shod *Revni za revne*.

Kronološki pregled vsebine manifestacij sugerira prehod od solidarnosti in upora k emancipaciji in združitvi različnih. Menim, da je bilo veliko narejenega v smeri premestitve fokusa z beguncev kot problema, kar je za družbo zelo dobro. Naše boje in perspektive je treba poglobljati. Všeč mi je bilo, da so mediji ob poročanju o zadnji manifestaciji pisali o potrebi po združevanju različnih, do zdaj nepovezanih skupin opeharjenih – prekarcev, migrantov in tako naprej. Morali bi analizirati svoj položaj, organizirati posamične pobude in jih potem združiti. Brez organizacije ne bo šlo. Imamo nešteto kritikov, ljudi z znanjem, na teden po triindvajset predavanj in dogodkov, od tega polovico o beguncih. Toda kljub temu že osem mesecev poslušamo eno in isto, do česar smo zelo kritični, saj je posledica dejstva, da se ne dela na terenu. Predavanja pridejo potem.

Valter Cvijić: Širjenje fokusa in perspektive je dobro. Shod *Revni za revne* je bil začetek artikulacije razrednega vprašanja v odnosu do ksenofobije in rasizma desnice v trenutnih razmerah. Analiza je bila sicer malo površinska in vanjo bo treba vložiti še veliko dela, saj je treba razredno vprašanje obravnavati iz perspektive meje, državljanstva in tako naprej, kjer smo trenutno nekoliko šibki. Nam pa uspeva vedno znova zmagovati na ulicah.

Kako vidiš to poglobitev oziroma razširitev analize? Namreč, graditev migrantske solidarnosti od spodaj je ena, vključevanje in artikulacija povezave z našimi težavami pa povsem druga raven. Deklaratorno še gre, v praksi pa se lovimo že leta.

Valter Cvijić: Če izhajam iz osebne perspektive, je eno od povezovalnih eksistenčialnih vprašanj gotovo vprašanje dostopa do strehe nad glavo, s katerim bodo imeli težave migranti, ki bodo dobili mednarodno zaščito, imamo pa ga že leta tudi mi, »lokalna« populacija. Vprašanje oblikovanja stanovanjskih politik se mi zdi ena teh pomembnih stvari.

Pogosto se je poudarjala pomembnost militantnega raziskovanja na mejah, predvsem v obliki monitoringa. Vendar tovrstno raziskovanje še vedno poteka. Omenjeno je bilo, da je druženje pogosto ključ za razkrivanje problemov. Pogovarjali smo se tudi o integraciji. Zanima me, kateri so tisti problemi, ki ste jih zaznali z uporabo militantne epistemologije, država, ki trdi, da je za begunce poskrbljeno – saj imajo streho nad glavo, tri obroke na dan, posteljo, določene programe –, pa jih je spregledala? Katere odprte probleme zaznavate pri dnevnem stiku z ljudmi?

Valter Cvijić: Lahko kar povzamem nekatere točke iz skupščin z azilanti. Ne spoštujemo se kulturno pogojene prehranjevalne navade – hrana ni halal. Na Kotnikovi imajo kuhinjo, ki pa je ne smejo uporabljati, prav tako v sobi ne smejo imeti gorilnikov oziroma jim grozijo, če jih imajo, tako da si ne morejo ničesar sami skuhati. Policija jih rasno profilira, nenehno zasleduje in nadleguje, tako v Ljubljani kot v Logatcu in na Vrhniki. Problematično je obnašanje določenih socialnih delavcev, na primer socialne delavke na Kotnikovi, ki jih nenehno ponižuje. Pred nekaj dnevi jo je nekdo vprašal, kje bi lahko športali, ker so ves dan notri in depresivni, nakar je dobil odgovor: »Ja pa pojdi v sobo jokati.« Prvih devet mesecev jim je zanikana pravica do dela. To seveda ne pomeni, da bo po tem obdobju kaj bolje. Nerešeno je vprašanje stanovanj – tako možnosti dislociranega bivanja v času pridobivanja statusa kot tudi strehe nad glavo neposredno po pridobitvi statusa in pozneje. Zdravstvena oskrba je porazna.

Petra Čičić: Ja, zdravstvena oskrba res ni zadovoljiva. Omogočen jim je sicer obisk urgence, vendar nimajo pravih možnosti za zdravljenje bolezni in dostopa do psihoterapevtske pomoči, ki bi jo marsikdo potreboval. Interneta nimajo, kar se mi zdi povsem nesprejemljivo, saj je to edini način komunikacije in ohranjanja stikov z domačimi, prav tako nimajo dostopa do računalnikov. Kar se stanovanj tiče, moramo vedeti, da je najemniški trg pri nas zelo ksenofoben – ljudje svojega stanovanja nočejo oddajati beguncem, še večji problem pa je to, da najemodajalci nočejo sklepati pogodb, ki jih begunci nujno potrebujejo, saj sicer niso upravičeni do pomoči pri plačilu najemnine. Problemov je nešteto, rada bi opozorila še na dva, ki se mi zdita temeljna. Prvi je povsem neustrezna in ponižujoča žepnina, to je osemnajst evrov na mesec, s katerimi ne moreš početi čisto nič in ki jim nikakor

ne omogoča vsaj približno normalnega življenja. Drugi problem so predolgi pravni procesi, ki ljudi spravljajo v skrajno negotovost, zaradi česar sploh ne morejo začeti življenja tukaj, saj ne vedo, kaj se bo zgodilo čez nekaj časa, ali se bodo morda znašli v kakšnem postopku vračanja. To povzroča tesnobo.

Dajmo povedati še nekaj o postopku odobritve ali pa zavrnitve azila. Postopek je že dolga leta zelo problematičen.

Valter Cvijić: Spremljanje in delo na postopkih je ena od dimenzij Delovne skupine za azil. Zbiramo negativne in proučujemo vzorce zavračanja, poskušamo ugotoviti, zakaj se postopki upočasnijo, in tako naprej. Na primer, v zadnjem času so postopke ustavili veliko Irancem. Precej jih je namreč kristjanov, kar je tudi vzrok migracije oziroma bega, vendar v vero formalno vstopijo šele tu, ker jim je to v Iranu onemogočeno. Ko to naredi več kot ena oseba, začnejo oblasti sumničiti, da gre za »izkoriščanje« institucije azila.

Aigul Hakimova: Na primer, skoraj vse Ukrajinke so dobile negativne odločbe, ker naj bi bile, izhajajoč iz politike notranje varnih prostorov, v svoji državi varne. Notranje varni prostori naj bi bili na primer v Ukrajini Lvov oziroma zahodni del države, v Siriji Damask, v Afganistanu Kabul, kot varna država je zdaj ne glede na vse dogajanje definirana kar cela Turčija. Slovenska azilna politika letno povzroči trajno oziroma dolgotrajno ilegalizacijo velikega števila ljudi: večina prošenj je zavrnjena, deportacije so, kar je dobro, redke. Ampak potem ostanejo ljudje brez možnosti za legalizacijo, brez pravic. Kot da ne bi obstajali.

Vrnimo se malo nazaj: prej smo govorili o zabavah in o tem, da bi radi čim več ljudi pritegnili tudi k političnim aktivnostim. Toda po vsem povedanem in izhajajoč iz izkušenj se zdi, da je sama zabava politična. Dejstvo, da so tukaj organizirani kulinarčni večeri, ki so jih prevzeli migranti, vi pa pri tem sodelujete, se zdi korak naprej; v prejšnjih letih se ljudje z azilanti niso družili, prav tako pa ni bilo prostora za to.

Aigul Hakimova: Ti dogodki so velika srečanja oziroma druženja s prosilci za azil in begunci. Vedno skušamo pripeljati tudi družine z otroki. Najprej imamo otroški program, sledi mu program za odrasle, ki se konča z izjemno lepimi, katarzičnimi trenutki. Se mi zdi, da je to zelo pomembna oblika skupinske psihoterapije, ki jo imamo enkrat ali dvakrat na mesec. Med drugim smo praznovali iransko novo leto. Tudi marsikdo od nas je migrant in prihaja iz podobnih kultur; na jok nam gre, ko vidimo te trenutke veselja in sreče. Ponudimo jim varen prostor samoorganizacije, kjer se lahko izražajo po svoje, odprto in brez omejitev. Ta radost jim daje življenje. Ena od aktivistk je po enem takšnih druženj napisala: »Na takih zabavah vsak dobi krila.« Dobi moč, da preživi in gre naprej. Zelo moramo paziti drug na drugega.

Petra Čičić: Enega najlepših trenutkov v Fronti sem doživela na nekem sestanku Delovne skupine za azil. Prijatelj iz Irana, ki ne govori angleško, seveda tudi slovensko ne, je slišal, da hoče Janković rušiti Rog. Socialni center Rog je za številne

azilante drugi dom in ta prijatelj je vprašal, kako nam lahko pomagajo, da se Rog ohrani. Ta prostor je postal *naš*, skupen prostor. In to je tisto, kar je zame cilj Fronte. Oziroma kar si jaz želim delati v Fronti.

Kako je z vključenostjo žensk? Danes so na tečaju sami moški.

Petra Čičić: Seveda smo zaznali, da so ženske manj prisotne in da z njimi manj sodelujemo, čeprav jih poznamo in se vključujejo v nekatere dejavnosti. Največji problem je dostop do središča mesta, Socialnega centra Rog, Infoshopa in drugih prostorov; ženske, družine in otroci so namreč nameščeni na Viču, na skrajnem robu Ljubljane. Posledično so obiskovalci večinoma moški, ki živijo le streljaj stran. Osebnostno imam včasih malo slabo vest, ker bi rada delala še veliko več kot zdaj, in me zato včasih kar odpelje in povozi, kar pomeni, da se srečujem večinoma z bolj aktivnimi ljudmi, ki pristopijo sami. Zdaj začnemo oblikovati delovno skupino, ki se bo organizirano srečevala z ženskami in ugotavljala, kakšne so njihove potrebe ter jih skušala čim bolj vključevati v širšo družbo.

Aigul Hakimova: Ugotavljamo, da so moški prosilci za azil zelo aktivni, moramo pa zelo veliko storiti, da se spoprijateljimo z našimi novimi sobivalkami. Je pa po drugi strani Fronta pretežno žensko gibanje – približno sedemdeset odstotkov nas je žensk. Tudi v družbi je tako, po navadi so ženske tiste, ki opravijo več operativnega dela. Na operativni pa se gradi tudi struktura.